

Otto Böhtlingk & Rudolph Roth: Sanskrit-Wörterbuch, Part 1, Petersburg 1855

उत्तरोत्तर (1. उत्तर wiederholt) 1) adj. *stets zunehmend; stets folgend*:

उत्तरोत्तरामु वयोऽवस्थामुत्तरोत्तरा भेषजमात्राविशेषा भवन्ति Suçr. 1, 129, 10. उत्तरोत्तरस्त्रेह्ण Pañkāt. 84, 25. Mahāv. 84, 10. दृषामभावे पूर्वस्य धनभागोत्तरोत्तरः । स्वर्ग्यतस्य कृपुत्रस्य Jāgñ. 2, 136. Davon °रम् adv. *immer höher und höher, immer mehr und mehr; in stetiger Folge*: वर्षान्यर्पयशश्चापि प्राप्नुवत्युत्तरोत्तरम् MBh. 14, 1016. लोपते प्रतिलोमानि जायते चोत्तरोत्तरम् 1105. तद्वता सह कथमव्ययावदेतस्य स्त्रेहानुवृत्तिरुत्तरोत्तरं वर्तते (v. l. वर्धते) Hit. 20, 20. (दक्षिणायने) भगवानाप्यायते सोमा ऽल्लवणमधुराश्च रसा बलवतो भवत्युत्तरोत्तरं च सर्वप्राणिनां बलमभिवर्धते Suçr. 1, 19, 13, 15. 187, 18. 200, 5. Sāh. D. 329, 10. — 2) n. *Erwiederung auf Erwiederung, Hin- und Herreden*: उत्तरोत्तरवक्ता च वदतो ऽपि वृक्षस्पतेः MBh. 2, 139. उत्तरोत्तरयुक्तौ च वक्ता वाचस्पतिर्यथा R. 2, 1, 13. किमनेनेत्तरोत्तरेण Hit. 21, 3. Çāk. 70, 3, v. l.

उत्तरोत्तरिन् (von उत्तरोत्तर) adj. 1) *stets sich steigend, zunehmend*: उत्तरोत्तरिणो ह श्रियमश्नुते At. Br. 7, 20, 8, 6. — 2) *einer auf den andern folgend*: उत्तरोत्तरिणः पादाः RV. Prāt. 16, 16.

उत्तरोष्ठ und उत्तरोष्ठ (1. उ° + ओष्ठ) m. *Oberlippe* Suçr. 1, 118, 19. 113, 21.

उत्तर्जन (von तर्ज् mit उद्) n. *heftiges Drohen* Sāh. D. 69, 5.

उत्तर्न (partic. von तन् mit उद्) adj. *ausgestreckt, ausgebreitet; auf dem Rücken liegend* H. an. 3, 360. MED. n. 40. Hāb. 193. उत्तानास्त्वा प्रतीचीं यत्पृष्ठीभिर्दक्षिणे हि AV. 12, 1, 34. उत्तानः सर्वदा शंते यः Suçr. 1, 113, 15. कथयं न्युङ्क्तानो ऽव पश्यते न *der Länge nach* (vielleicht aber ursprünglich उत्तानाम्, näml. पृथिवीम्) RV. 4, 13, 5. 10, 27, 13. 142, 5. besonders als Bez. der Bereitschaft zur Umarmung und Beischlaf: उत्तानायामन्नयन्सुपूतम् 2, 10, 3. उत्तानायामव भरा चिकित्वांस्यः प्रवीता वर्षणं ज्ञान 3, 29, 3. उत्तानामर्धो ग्रंथयन्नुह्मिः 5, 1, 3. उत्तानयोश्चन्वोऽर्थोनिर्नतः 1, 164, 33. यथेयं पृथिवी मरुत्ताना गर्भमादधे Einschiebung zu 10, 184. VS. 11, 39. उत्तानेव वै योनिर्गमि विमर्ति *aufwärts gerichtet* Çat. Br. 3, 2, 1, 29. उत्तानं प्रशुं पर्यस्यति 8, 2, 12. 12, 3, 2, 7. Kātj. Çr. 6, 6, 8. Kauç. 44. 81. उत्तानचक्षुपुटेन Kātj. 1. von Gefassen, *die mit der Oeffnung nach oben stehen oder liegen* TS. 2, 3, 6, 2. Çat. Br. 1, 7, 1, 20. पितृपात्रं तदुत्तानं कृत्वा Jāgñ. 1, 247. von Muscheln (कर्पद्) P. 2, 1, 10 (s. u. घ्रावश्च). von den mit der innern, hohlen Fläche nach oben gerichteten Händen und Füßen Çat. Br. 4, 1, 1, 24. घञ्जलि Kātj. Çr. 3, 1, 15. Kumāras. 3, 45. ऊरुस्थोत्तानचरणः सव्ये न्यस्थेतरं कर्म । उत्तानम् Jāgñ. 3, 198. *oberflächlich sich ausbreitend* (Gegens. घ्रवगाढ) Suçr. 2, 37, 8. 329, 4. *flach* (Gegens. गम्भीर) AK. 1, 2, 1, 15. Trik. 3, 3, 231. H. 1071. an. 3, 360 (= गभीरः). MED. n. 40. auf das Gemüth übertragen: *offen* im Prākṛt: सकृदुत्ताणह्निग्रं (स्वभावोत्तानहृदयम्) Çāk. 67, 10.

उत्तानक (von उत्तान) m. *eine Species von Cyperus* (उच्छदा) Ratnam. im ÇKDr.

उत्तानपत्रक (von उत्तान + पत्र) m. *eine Species von Ricinus* (रत्नैरण्ड) Rāgān. im ÇKDr.

उत्तानपद् (उ° + पद्) f. *deren Beine ausgebreitet sind* (zum Empfangen oder Gebären), Bez. einer kosmogonischen Potenz: भूर्जस्य उत्तानपद्: RV. 10, 72, 4, 3. — Vgl. उत्तानपाद.

उत्तानपर्ण (उ° + प°) adj. *ausgebreitete Blätter habend* RV. 10, 143, 2.

उत्तानपाद (उ° + पाद) m. *der Stern ß im kleinen Bären, person. der Sohn Vira's (oder Manu Svājāmbhuva's) und Vater Dhruva's (des Polarsterns)* HARIV. 58. fgg. VP. 53 (vgl. d. N.). उत्तानपादज m. ein Bein. Dhruva's H. 122. Hār. 37. — Vgl. उत्तानपद्, औत्तानपाद, °पादि.

उत्तानवर्हिम् (उ° + व°) m. N. pr. eines Fürsten Buic. P. in VP. 334, N. 30.

उत्तानशय (उ° + श°) P. 3, 2, 15, Vārtt. 3. 1) adj. *auf dem Rücken liegend*. — 2) m. *ein kleines Kind* AK. 2, 6, 1, 41. H. 338.

उत्तानशीवन् (उ° + शी°) adj. f. °वरी *ausgestreckt daliegend*: श्रापः stehende Gewässer AV. 3, 21, 10.

उत्तानहस्त (उ° + ह°) adj. *die Hände ausbreitend, ausstreckend* (zum Gebet) RV. 3, 14, 5. उत्तानहस्तो नमसा विवासेत् 6, 16, 46. उत्तानहस्तो युवयुर्वन्द 63, 3. 10, 79, 2. Kātj. Çr. 8, 2, 9.

उत्तानिका (von उत्तान) f. N. pr. eines Flusses R. 2, 71, 14. LIA. II, 524, N. 4. — Vgl. उत्तरिका.

उत्ताप (von तप् mit उद्) m. *Hitze* MED. p. 24.

उत्तार (von तर् mit उद्) m. 1) *Durchschiffung*: संसारसागरोत्तारत्तारिणि PRAB. 83, 10. — 2) *das Brechen, Vonsichgehen* (vgl. उत्तार्य) PRĀJACĪTAV. im ÇKDr. — 3) adj. *ausgezeichnet* GĀṬĀDH. im ÇKDr.

उत्तारक (von तर् im caus. mit उद्) m. ein Bein. Çiva's Çiv. — Vgl. d. folg. Wort.

उत्तारण (wie eben) 1) adj. *Jmd hinüberschiffen lassend, errettend*: von Çiva MBh. 14, 194. — 2) n. *das Herausschaffen, Befreien*: विलाडुत्तारणेच्छया R. 4, 52, 18.

उत्तारिन् (von तर् mit उद्) adj. *beweglich, unbeständig* Buçripa. im ÇKDr.

उत्तार्य (von तर् im caus. mit उद्) adj. *auszubrechen, von sich zu geben*: अज्ञानमुक्तं तूतार्यम् M. 11, 160.

उत्ताल 1) adj. a) *gross, stark* (उत्कट) H. an. 3, 627. MED. I. 64. — b) *grausig, Grauen erregend* (कराल, विकराल) diess. वेताल VID. 88. KATHĀS. 25, 136. — c) *eilig, rasch* H. an. कर्पेण उत्तालीभवनम् H. 322, Sch. — d) *ausgezeichnet, vorzüglich* TRIK. 3, 1, 3. H. an. MED. — 2) m. *Affe* H. an. MED. — 3) n. N. einer Zahl VJUTP. 183 (उताल). — Der Form nach उद् + ताल.

उत्तीर्षु (von तर् im desid. mit उद्) adj. *im Begriff aus (dem Wasser) zu steigen*: जलात् MBh. 1, 7787.

उत्तुङ्ग (उद् + तुङ्ग) adj. *emporragend, hoch* GĀṬĀDH. im ÇKDr. MBh. 3, 8333. पीनोत्तुङ्गपयोधरा BHARTṚ. 1, 72. KĀURAP. 46. PAÑKĀT. III, 260. KATHĀS. 1, 18. 18, 9. 22, 179. PRAB. 6, 2. DHŪRTAS. 83, 9. प्रोतुङ्गं त्रयकुञ्जरम् KATHĀS. 19, 63.

उत्तुण्डित (von तुण्ड् mit उद्) m. *the head of a thorn, etc. which has entered the skin* WILS.

उत्तुर्द (von तुद् mit उद्) m. *Aufstachler* AV. 3, 23, 1.

उत्तुष (उद् + तुष) m. *(enthüllt) geröstetes Korn* Hār. 149.

उत्तेजन (von तिज् im caus. mit उद्) n. *das Aufreizen*: कर्मदुत्तेजन R. 5, 2 in der Unterschr.

उत्तेजित (wie eben) n. *der Gang eines Pferdes mit mittlerer Geschwindigkeit* H. 1243. 1248.